

MAKTEN
ÖVER
SAMHÄLLS-
IDÉERNA

EN
GRANSKNING
AV SVENSKA
TANKE-
SMEDJÖR

Sverker Lindström 7 april 2010

Vem har makten över samhällsidéerna? – en sammanfattning

Svenska näringslivsintressen ligger bakom merparten av svenska tankesmedjor. Av de sjutton någorlunda stora och kända idébaserade instituten är 10 och 17 associerade med företagsintressen. Finansiellt är de helt dominerande. Den ekonomiska obalansen mellan olika ideologiska intressen är stor. Så kan en granskning av de mest kända tankesmedjorna/idéinstituten sammanfattas.

Tankesmedjorna arbetar med att påverka samhällsidéerna med hjälp av forskningsresultat och lansering av nya tankar. Förhoppningen är att kunna påverka samhällsutvecklingen via de politiska partierna från en formellt sidoordnad position. Därav formuleringen ”fri, öppen och oberoende”.

Det egna påståendet från de flesta av tankesmedjorna att de är ”fristående och oberoende” är ofta en skenbild. I själva verket ligger mycket makt hos stiftare och finansiärer. Arbetsgivareföreningen Svenskt Näringsliv satsar stora belopp och har inte släppt greppet utan styr genom styrelseplatser i till exempel Stiftelsen Fritt Näringsliv.

I undersökningen av tankesmedjorna ingår 17 olika institut. Tio av dessa lever i hög grad på medel från Svenskt Näringsliv, storföretag eller på vinster från tidningsverksamhet. Fyra har startats av de politiska partierna, s, kd, mp och centern. 70 procent av smedjorna hör hemma i den moderata eller liberala intressesfären.

En rad frågor kan resas om tankesmedjornas verksamhet. Vem eller vilka står bakom dem? Varifrån kommer pengarna? Vem står bakom de åsikter som förs fram? Hur fria och oberoende är de i verkligheten? Vad blir effekten av det ideologiska och ekonomiska övertaget för de borgerligt och företagsassocierade instituten?

I en sammanfattning på de två följande sidorna redovisas snabbfakta om de vanligaste tankesmedjorna. Granskningen har genomförts med hjälp av offentliga källor. Basinformation har hämtats från institutens hemsidor. Uppgifter om stiftelserna, stadgar, årsredovisningar, verksamhetsberättelser, med mera har hämtats från registreringsmyndigheten, länsstyrelsen i Stockholm. Några föreningar som är oregistrerade har tillhandahållit sina årsredovisningar.

Finansierade och/eller styrda av Svenskt Näringsliv

Stiftelsen Fritt Näringsliv

Startkapital från Svenskt Näringsliv på 319,5 mkr 2003. Verksamhet för 40 mkr per år. Kvar i slutet av 2008, 239 mkr. Driver Timbro, Timbro Medieinstitut och Stureakademin. Styrts ytterst av Svenskt Näringsliv genom tillsättning av styrelsens ledamöter.

Ratio

Forskningsinriktad förening med eget förlag. Får sin grundfinansiering av Svenskt Näringsliv. Styrts av organisationens representanter och anknutna företagsledare.

Stiftelsen Institutet för Näringslivsforskning

Forskning och publiceringsverksamhet som har betydelse för industrin. Finansieras med 12 mkr per år från Svenskt Näringsliv som styr verksamheten helt eftersom man tillsätter styrelsen som ävern fastställer arbetsprogram och budget.

Centrum för Rättvisa

Värnar enskildas fri- och rättigheter. Drever rättsprocesser. Stiftelsen Fritt Näringsliv var huvudfinansiär vid starten 2002 och hade egna styrelseposter i dag okända bidragsgivare. Verksamheten kostar cirka 4 mkr per år.

Tankesmedjan Captus

Allmänborgerlig målsättning. Har finansierats av Stiftelsen Fritt Näringsliv. Ekonomin idag oklar. Den nättidning som gavs ut är nedlagd.

The European Centre för International Political Economy

Tankesmedja i Bryssel om handel och politiskt-ekonomiska frågor. Timbropersoner i ledningen.

EI- European Enterprise Institute

Huvudinriktning entreprenörskap. Flera svenskar från Timbro-sfären i ledningen.

Beroende av finansiering från företag

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, SNS

Äldst och bredast bland tankesmedjorna. Marknadsekonomin i centrum. Borgerligt dominerad. 250 stora företag och 4 000 betydelsefulla personer finns som medlemmar. Verksamhet för 43 mkr per år, eget kapital på 63 mkr. BörsVD:ar, ekonomiprofessorer och en Kreabdirektör i styrelsen.

Axess

Består av tankesmedjeverksamhet, tidskriften Axess och TV-kanalen Axess. Ägs av en förmögen Ax:son Johnsonstiftelse. Styrts av kusinerna Antonia och Victoria Ax:son Johnson. Dreier tankesmedja om journalistik. Gör av med 50-60 mkr per år.

Den nya Välfärden

En fristående tankesmedja inriktad på bättre villkor för företagen och kamp mot statlig byråkrati. Finansierad av ett eget företag som ger ut tidningar och ger råd till företag. Gör av med 6-700 000 kr per år.

Anknutna till politiska partier

FORES

Grön och liberal inriktning. Startades 2008 av Centerpartiet och liberal stiftelse med 29 respektive 2,5 mkr kr. Pengarna är vinster på tidningsutgivning. Kallar sig ”öppen och oberoende”. Huvudfrågor, reformer och entreprenörskap. Styrelseordförande är centerns kampanjledare inför valet i september.

Arbetarrörelsens tankesmedja

Förening som ägs av SAP, LO och ABF. Startades 2006. Arbetsmarknad, ekonomi, skatter, välfärd är huvudfrågor. Får bidrag med cirka 4 mkr per år. Styrelse med ägarrepresentanter.

Stiftelsen Kristdemokratiska Idéinstitutet, Civitas

Bildat av den Kristdemokratiska rörelsen. Kristen och humanistisk inriktning. Verksamheten legat nere några år. Nystart på gång.

Coqito

Miljöpartiet De Grönas tankesmedja. Ska arbeta partipolitiskt obunden. Global rättvisa en av huvudfrågorna. Knappa ekonomiska resurser.

Övriga

Arenagruppen

Radikal och progressiv inriktning. Oberoende ideell förening. Styrelse med privatpersoner. Arena Idé, bokförlag, nättidningen Dagens Arena ingår. Lever på marknaden. Verksamhet för 26 mkr varav tio procent är inkomster från abonnenter och medlemmar i ny vänförening.

Globala Utmaning

Fristående. Globala frågor i centrum. Kristina Persson, f d vice riksbankschef och landshövding är initiativtagare och styrelseordförande. Finansieras via bidrag från företag, stiftelser, organisationer och privatpersoner.

Sektor 3

Det civila samhällets nya tankesmedja. En lång rad medlemsorganisationer från KFUM-KFUK till OK står bakom. Finansierad via medlemsavgifter och särskilda bidrag.

Makten över samhällsidéerna

-en granskning av svenska tankesmedjor

Sverker Lindström

7 april 2010

I. SVENSKA TANKESMEDJOR

En granskning av svenska tankesmedjor visar på en mycket stor obalans mellan å ena sidan nyliberala, liberala och högerorienterade tankesmedjor och å andra sidan sociala, miljö- och vänsterorienterade motsvarigheter. Företagssektorn och dess organisationer satsar hundratals miljoner varje år, vilket kan jämföras med närmast ideella försök att utgöra ett alternativ.

De svenska företagarintressena har aldrig tidigare haft ett sådant övertag i den långsiktiga idé- och samhällspolitiska opinionsbildningen som nu. Efter mer än åttio år av dyrbara, ibland hemliga och ibland mindre lyckade försök att styra svenska folket i liberalkonservativ företagsvänlig riktning är den nya inriktning som utvecklats på senare år mera framgångsrik.

I denna granskning av så kallade tankesmedjor ingår olika slags institut som ägnar sig åt att på olika sätt påverka tänkandet och den långsiktiga politiska opinionsbildningen vilket sker med hjälp av egen forskning, utgivning av böcker, framtagande och publicering av rapporter och artiklar samt organisering av debatter och seminarier.

II. HISTORISK BAKGRUND

Internationellt finns många tankesmedjor – fristående och oberoende forsknings- och opinionsbildande organisationer – oftast med mycket stora ekonomiska resurser från t ex donationer. I Sverige finns ett antal liknande stiftelser och föreningar. Men endast några få kan mäta sig med de utländska i ekonomiskt hänseende.

Historiskt har näringslivet pumpat in omfattande belopp i de politiska partierna på högerkanten, i liberala dagstidningar och i olika organisationer.

De svenska storföretagarnas ingripande i opinionsbildningen som inleddes redan på 1920- och 30-talet med en hemlig finansiering av Allmänna valmansförbundet (dåvarande högern) och liberala partier. Jämsides med detta försökte man utåt hålla en opolitisk öppen profil. Senare vreds det finansiella stödet mot dagstidningarna. Svenska Dagbladet köptes till exempel in i hemlighet via Stiftelsen Näringslivets Fond. Storföretagaren Axel Ax:son Johnson, (1876-1968) ägde i hemlighet två dagstidningar efter andra världskriget.

Vid ett möte på Operakällaren den 22 april 1942 samlades betydelsefulla chefer eller ägare i de stora bankerna, industrierna och hemmamarknadsföretagen och beslöt om ett 10-miljonersstöd till högerpressen och liberala tidningar. Det smögs in genom Stiftelsen Libertas. Tidningsstödet var omfattande och gavs långt in på 1960-talet. Efter kriget beslöts om nya satsningar på opinionsbildning riktad mot arbetarrörelsens idéer om ett efterkrigsprogram. En stor insamling som gav 15 miljoner kr, en mycket stor summa vid den tiden, startades 1947 i den så kallade Garantistiftelsen u p a, bakom vilken samlades svenska storföretag och dess ledare.

Efter amerikanska förebilder om ”thinktanks” beslöt några tongivande personer att byta inriktning. Den första svenska tankesmedjan, SNS startades 1948. Bakom låg Näringslivets Fond som för övrigt varit ansvarigt för många satsningar fram till 2000-talets början. Syftet var hela tiden att sprida långsiktig näringslivspropaganda med hjälp av forskning, seminarier och bokutgivning. Utåt skulle det inte framgå att det var storföretagens penninginsatser som låg bakom.

Från 1970-talet och framåt har nya tankesmedjor tillkommit med stöd från företagssektorn. För närvarande förser arbetsgivarnas organisation Svenskt Näringsliv, familjen Ax:son Johnson via storföretaget Nordstjernan, centerpartiet och en liberal stiftelse olika tankesmedjor med betydande resurser. Det är verksamheter som betalas av privata arbetsgivare via medlemsavgifter i Svenskt Näringsliv eller direkt från olika företag samt av medel som kommer från vinster på liberal tidningsutgivning.

På den andra sidan i svensk samhällsdebatt finns ett fåtal tankesmedjor med jämförelsevis små resurser. De lever på organisationsstöd, vänföreningar och smärre belopp från olika personliga och ideella bidragsgivare samt på inkomster från marknaden, dvs på de pengar de kan få in på sin verksamhet.

Så är läget på en säregen ”marknad” som lite vanvördigt kan beskrivas som ”försäljning av nya tankar i samhällsfrågor”. Begreppet tankesmedja har dock blivit lite diffust. Andreas Ekström i Sydsvenskan skriver i en nyligen publicerad artikel att redan benämningen tankesmedja ”är något av en dimrida”. ”Här har vi ett antal organisationer, ofta stiftelser, som med pengar från politiska partier och agendastyrda intresseorganisationer har i uppdrag att producera ideologi. Målet är att vinna samhället på lång sikt.”

III. GRANSKADE INSTITUT

De tankesmedjor som ingår i denna undersökning är Stiftelsen Fritt Näringsliv (med sidooorganisationer Timbro, Timbro Medieinstitut, Stureakademin), Ratio, Stiftelsen Institutet för Näringslivsforskning, Centrum för rättvisa, en samlingsstiftelse, Stiftelsen Näringsliv och Samhälle, SNS, Axess, (Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse), Stiftelsen Fores, Stiftelsen Den Nya välfärden, Stiftelsen Captus, Kristdemokratiska Idéinstitutet Civitas, Cogito, Föreningen Arbetarrörelsens Tankesmedja, Föreningen Arena - Arenagruppen, Global Utmaning, och Sektor 3. Ytterligare ett antal mindre stiftelser eller ideella föreningar existerar men ingår inte i undersökningen.

Utgångspunkten för granskningen är det utvecklingsarbete som startades inom Svenska Arbetsgivareföreningen med ledning av en till en början ytterst hemlig PM som dåvarande direktören Sture Eskilsson skrev redan i början av 1970-talet. (1971)

Målet med den nya verksamhet som han skisserade var att påverka svenska folket mera långsiktigt på nya sätt och att ytterst försöka styra idéutvecklingen och opinionsbildningen i av högern och arbetsgivarna önskad riktning. Sedan dess har Svenska Arbetsgivareföreningen och dess efterföljare Svenskt Näringsliv lagt ner betydande belopp på verksamheter som har som mål att påverka svenska folkets värderingar. Framgångarna har varit blandade. Motkrafter har inte saknats.

I denna rapport behandlas de verksamheter som framhålls som ”fristående och oberoende” och som inte direkt ingår i någon intresseorganisations kansli. Svenskt Näringsliv har i sitt kansli, vid sidan om de tankesmedjor som startats, en mycket omfattande opinionsbildande verksamhet, inte minst på skolområdet.

Historiskt sett har olika aktörer försökt ta upp och möta den verksamhet som SAF startade 1971 och som sedan följdes upp med bildandet av Timbro 1978. Också fackföreningsrörelsen, politiska partier och andra organisationer har med blandad framgång försökt utgöra ett alternativ till företagets kampanjer.

IV. FÖRETAGSFINANSIERADE TANKESMEDJOR

1. Stiftelsen Fritt Näringsliv - Timbro, Timbro Medieinstitut, Stureakademien

Den resursstarkaste tankesmedjan i Sverige är Stiftelsen Fritt Näringsliv med bifirmorna Timbro AB, Näringslivets Medieinstitut AB och City-universitetet Service AB. Stiftelsen inrättades av Svenskt Näringsliv 2003. Den försågs då med ett startkapital på 319,5 miljoner kr, varav 300 miljoner kr överfördes av organisationen och 19,5 miljoner kom från Näringslivets Fond, NÄFO som likviderades men i praktiken gjordes om till Ratio, (se nedan). Timbro, som funnits sedan 1978, hade ägts av NÄFO men köptes av den nya stiftelsen för 4 miljoner kr.

Det är inte så att arbetsgivarorganisationen har skänkt bort pengarna utan de har helt enkelt flyttat en viss verksamhet utanför Svenskt Näringsliv. Den verkliga makten över verksamheten har man behållit. Det regleras i stiftelsens stadgar på så sätt att minst tre av ledamöterna och ordföranden i styrelsen, som ska bestå av fem eller sju ledamöter, ska utses av arbetsgivarföreningen Svenskt Näringsliv. Stiftelsens styrelse har även makten över verksamheten i Timbro genom att de tillsätter styrelsen i bifirman Timbro AB.

Idag består Stiftelsen Fritt Näringslivs styrelse av tre personer från arbetsgivarnas organisation. Där sitter, Lars Otterbeck, f d Alectachef och chef för HAO och långvarig ledamot i SAFs styrelse, Janerik Larsson, vice VD i Svenskt Näringsliv, Uno Pettersson, småföretagare från Anderstorp, ledamot i Svenskt Näringslivs styrelse. Till den kretsen kan även räknas Agneta Dreber, VD i medlemsförbundet Livsmedelsföretagen. Övriga är Lars Olof Grönstedt, f d VD och styrelseordförande i Handelsbanken, Anders Kempe, koncernchef i konsultbolaget JKL samt Marie Söderqvist Tralau, författare, Expressenkolumnist och VD för United Minds och flitigt anlitad av Svenskt Näringsliv. Tidigare var Kreabs grundare Peje Emilsson ledamot i styrelsen.

Idag bedrivs stiftelsens verksamhet under namn som Timbro AB och Timbro Medieinstitut, men de är bifirmor och saknar egen ekonomisk kraft eftersom det är Stiftelsen som styr över ekonomi och penningtilldelning. Ramen för Timbro-verksamheten är ett årligt förlusttäckningsbidrag på cirka 25 miljoner kr vilket tillsammans med de intäkter som genereras innebär att cirka 40 miljoner per år kan användas. Främst genomförs bokutgivning, programverksamhet, utbildningar och medieprojekt.

Timbro har synts i debatten i över trettio år. Från början var det dåvarande Svenska Arbetsgivareföreningens organisation för att driva en partipolitisk stödverksamhet till förmån för liberala och företagsvänliga idéer. Varje år överfördes ett antal miljoner till verksamheten. Strax efter det att Industriförbundet och SAF gått samman i Svenskt Näringsliv genomfördes en omorganisation som ledde fram till den nuvarande organisationen.

Från början skulle vänsterpolitiken mötas med främst teoretisk litteratur och informationsmaterial som gav en mera företagsvänlig bild. Tanken var att med upplysning och opinionsbildning nå resultat på lång sikt. Skolan på alla nivåer bedömdes som viktig att påverka. Olika kampanjer genomfördes, inte minst mot det socialdemokratiska partiets och andra vänsteridéer.

Från starten 1978 och fram till förändringen 2003 gav Timbro ut mellan 600 och 700 olika böcker eller publikationer. En av de första böckerna var en översättning av den högerorienterade nationalekonomen Milton Friedmans ekonomiska idéer. En av de vanligaste skribenterna var från början Janerik Larsson, i dag central person i Timbrovärlden. Sett över

alla år är han en av de allra vanligaste författarna i Timbros utgivning. Han har i dag en central ställning i Svenskt Näringslivs satsningar på tankesmedjorna.

Förre Saco- och SvD-chefen Bertil Östergrens vendettaliknande Olof Palme-biografi gavs ut av Timbro 1984. Många av de svenska författarna är personer som idag förekommer i organisationer, konsultföretag eller på politiska poster hos moderaterna, folkpartiet och de andra borgerliga partierna. En rad översättningar av framstående ekonomers tankar har också getts ut. Under åren 2003-2009 gav Timbro ut 128 titlar, d v s i genomsnitt 18 böcker per år.

Timbro är det namn som används utåt och är varumärket. Föga uppmärksammat är att Timbro har finansierat olika utanförstående verksamheter med en klart liberal eller högerinriktad verksamhet.

Stiftelsens mål

Stiftelsen Fritt Näringsliv är en registrerad allmännyttig näringsstiftelse som godkänts av länsstyrelsen i Stockholm. Ändamålet slås fast i stiftelsehandlingarna på följande sätt:

”Stiftelsen har som ändamål att långsiktigt främja idéutveckling och opinionsbildning kring marknadsekonomins och den fria företagsamhetens betydelse för ekonomisk tillväxt och välfärd genom att i egen regi, genom dotteraktiebolag eller i samverkan med andra, bedriva idéutveckling och opinionsbildning kring marknadsekonomi, fri företagsamhet och hög tillväxt, ävensom därutöver främja sitt syfte genom att anslå medel till nystartade verksamheter eller verksamheter under uppstart under förutsättning att verksamheten ifråga har en inriktning som står i överensstämmelse med Stiftelsens syfte.”

Det mesta av verksamheten sker inom ramen för Timbro AB medan den ekonomiska redovisningen sker i moderstiftelsen. Timbro uttrycker målen med verksamheten nästan likadant men med andra betoningar.

”Timbro är det svenska näringslivets tankesmedja. Timbros uppdrag är att utveckla idéer och långsiktigt bilda opinion för marknadsekonomi, fri företagsamhet, individuell frihet och ett öppet samhälle. Vi tror på allas rätt att forma sitt eget liv, i sin egen takt och att ta ansvar för detsamma. Allra viktigast för arbetet i en tankesmedja är att engagera intressanta personer, eftersom det är människor som utvecklar, formulerar och bär idéer.”

Till detta läggs uppgiften att fungera som ”såddkapitalist”, d v s att satsa pengar i nystartade verksamheter.

Namnet på bolaget Timbro skänktes en gång i tiden till Stiftelsen Fritt Näringslivs föregångare Näringslivets Fond av en ledande bankman, Ernfrid Browaldh, som var VD för Svenska Handelsbanken 1944-1955. Han efterträddes då av sin son Tore Browaldh som under många år spelade en viktig roll i skapandet av en liberalt orienterad näringslivsdebatt. Timbro kommer från initialerna från Tore och hans syster Ing-Maries förnamn plus början på efternamnet. T+IM+Bro= Timbro.

Ekonomi

Stiftelsen Fritt Näringsliv använder cirka 40 miljoner kr per år. Under 2008 stannade intäkterna på 10,7 miljoner kr vilket tillsammans med en förlust på 30,7 miljoner kr visar att 41 miljoner kr använts. Med hjälp av ett antal miljoner i avkastning på det kvarvarande kapitalet på cirka 250 miljoner kr slutade underskottet på 27,6 miljoner kr.

Året innan, 2007 gav ett likartat resultat, men då var finansmarknaden hetare så att avkastningen på kapitalet var tre gånger så stort. Förlusten kunde därför sluta på blygsammare 13,2 miljoner kr.

Det bokförda värdet på tillgångarna var 239 miljoner kr i slutet av 2008, vilket kan jämföras med startkapitalet från Svenskt Näringsliv på 319,5 miljoner kr. 2007, med en mycket positivare börsekonomi var värdet väsentlig högre. Det sägs dock inget i årsredovisningen som ger vägledning om värderingsprinciperna för förmögenheten.

Timbros verksamhet

De olika verksamheter som Timbro genomför fokuseras nu, 2010, på ”folkkapitalism, välfärd och reformstrategi, bistånd och global utveckling samt kultur”. 15-20 personer är anställda. Varje år publiceras 10-20 böcker. Cirka 100 seminarier arrangeras och ett 20-tal rapporter ges ut, enligt Timbros egna uppgifter. Utöver huvudkontoret på Kungsgatan i Stockholm finns ett kontor i södra Sverige.

Bokutgivningen inriktas bland annat på utgivning av liberala klassiker. Under 2008 gav Timbro ut 20 böcker med blandat innehåll, bland annat några klassiska verk i översättning. Så här ser listan ut:

Erik Zsiga, *Varför public service?* och *Hejdå Östeuropa*.

Oscar Swartz, *Alternativ till Bodströmsamhället: om kriget mot terroristerna, piraterna och pedofilerna*.

Mattias Svensson, *John Stuart Mill vs den borgerliga regeringens folkhälsopolitik*.

Carl Svanberg, *Är ungdomen individualistisk?*

Ingemar Sundström, *Thomas Szasz och psykiatrin*.

Mathias Sundin, *Sarah Palin: rätt sorts kvinna?*

Fredrik Segerfeldt, *Biståndsimperiet slår tillbaka* och *Gör ingen skada: biståndets hippokratiska ed*,

Carl Rudbeck, *Kulturförvandling observerad: om borgerlig kultursyn i dagens kulturklimat*.

Ayn Rand, *Förnuft, egoism, kapitalism och en romantisk livskänsla*.

Thomas Paine, *Människans rättigheter*.

Johanna Nylander, *Kulturskymning inställd*.

Robert Nozick, *Anarki, stat och utopi*.

Per Nilsson, *SBAB, ett svenskt Freddie Mac?*

Johnny Munkhammar, *Georgien: den lysande stjärnan på reformhimlen*.

Patrik Lindqvist, *Om Hayek och radikalfeminismen*.

Jakob Lagerkranser, *Det andra América: dåliga institutioner, otillräcklig frihet och utebliven utveckling söder om Rio Grande*.

Pär Krause, *GONGO:s och deras roll i biståndet: penningstinna folkrörelser med slagsida*.

Stefan Karlsson, *Ludvig von Mises och den svenska konjunkturen*.

I en sammanfattning på timbro.se sägs om grundhållningen; ”Tankesmedjans natur är frihetlig och Timbro fungerar som en plattform för individer. Dynamik och åsiktsskillnader är berikande.”

Timbro genomför varje år en utbildningsatsning för ungdomar som kallas Stureakademien, (döpt efter Sture Eskilsson). Projektet lanseras som ”Sveriges bästa utbildning i konsten att skriva politisk text”. Programmet innehåller ideologiska frågor och frågor om dagspolitik.

Utbildningen innehåller kvälls- och helgkurser. Det årlånga programmet kostar endast 2 000 kr. Det är mycket förmånligt, bland annat ingår i avgiften en veckolång studieresa till maktcentret Washington i USA. Dessutom finns stipendiemöjligheter.

Timbro Medieinstitut är en ganska ny organisatorisk del av Timbros verksamhet. Den leds av Roland Poirier Martinsson, som också är skribent på Svenska Dagbladets ledarsida.

I en artikel i tidningen Fokus slås fast att Timbro haft betydelse.

”Alla är överens om att Timbro betytt oerhört mycket för den politiska omsvängningen i Sverige under 80- och 90-talet. Men mest som underleverantör, där SAF, Svenskt Näringsliv eller moderaterna förädlat idéerna i sina kampanjer.”

Nya verksamheter – ”sådden”

Stiftelsen Fritt Näringsliv stödjer verksamheter vid sidan om Timbro och har på så vis varit med och skapat nya tankesmedjor och annan opinionsbildande verksamhet.

Under 2008 användes drygt 5 miljoner kronor till stöd för sådan ny verksamhet. Stiftelsen ligger till exempel bakom Centrum för Rättvisa (se nedan), den liberalkonservativa tidskriften Neo och föreningen Upplysning om kommunismen. På flera sätt är man ekonomiskt engagerad i de europeiska tankesmedjorna The European Centre for International Political Economy och EEI – European Enterprise Institute.

The European Centre for International Political Economy är en internationell think tank med huvudinriktning på handelspolitik och andra politiskt-ekonomiska frågor med betydelse för Europa. En av grundarna är Timbroassocierade svensken Fredrik Erixon, som är en av cheferna för verksamheten. Seniorrådgivare är Johan Norberg, Timbros hittills mest kända f d medarbetare och författare. Han finns i styrelsen tillsammans med bland andra Timbrochefen Maria Rankka. Kontor finns både i Bryssel och i Stockholm.

EEI är en europeisk tankesmedja i Bryssel om entreprenörskap, men med starkt svensk dominans. Moderaten Gunnar Högmark är vice ordförande och bland de anställda finns flera Timbrokolade svenskar, som Johnny Munkhammar som är utredningschef, Fredrik Segerfeldt och Nima Sanandaji från tankesmedjan Captus (se nedan).

Magasinet Neo ges ut av ”Neo samhällsmagasin, webb och idégalleri AB”. Bolaget grundades 2005 av Timbroanknutna Nicklas Lundblad och Sofia Nerbrand med stöd av Stiftelsen Fritt näringsliv. Janerik Larsson, vice VD i Svenskt Näringsliv är ordförande i styrelsen för tidskriften, som är en neoliberal månadstidskrift som i layout och uppläggning liknar en rad vänstertidskrifter som t ex Arena och Ordfront.

Nicklas Lundblad som var chefredaktör från starten var då tjänstledig från Stockholms Handelskammare dit han återvände till en central position som vice VD. Nu har han gått vidare till Google i USA med uppgift att bygga en internationell tankesmedja för samhällsfrågor. Sofia Nerbrand har till alldeles nyligen varit chefredaktör och ägare av tidskriften. Hon är nu kolumnist i Svenska Dagbladet. Nya ägare är Paulina Neuding och Andreas Ericson, chefredaktör respektive VD.

Föreningen för upplysning om kommunismen, UOK är en organisation som startats av paret Camilla Andersson och Anders Hjelm Dahl. Syftet med verksamheten är att sprida upplysning om kommunismen ”samt bidra till vaksamhet inför totalitära och antidemokratiska rörelser”. Föreningen har samarbete med utländska organisationer. Utrikesminister Carl Bildt är hedersmedlem. Verksamhetens största finansiär är Stiftelsen Fritt Näringsliv. Vidare bidrar enskilda personer och paret kommunikationsfirma Hypnosis. Timbros VD Maria Rankka är styrelseledamot i föreningen vars mål beskrivs så här:

”UOK driver ett långsiktigt informations- och upplysningsarbete i dessa frågor. UOK publicerar informationsmaterial, rapporter och läromedelsmaterial, bevakar och deltar i debatten samt arrangerar seminarier och utställningar relaterade till ämnet. UOK samarbetar med aktörer och organisationer i sju länder.”

Under förra året gick Stiftelsen Fritt Näringsliv in i en av de stora mediekoncernerna, finskägda Talentum, men mera direkt i Talentum Sweden AB och dess dotterföretag Talentum Reportage AB. Talentum Sweden äger en rad tidskrifter i Sverige som t ex Affärsvärlden, Ny Teknik, Arbetarskydd, Lag & Avtal, Byggvärlden och Konsultguiden.

Avtalet träffades mellan Talentum och Stiftelsen Fritt Näringsliv och uppgavs vara treårigt. Stiftelsen skulle ge ekonomiskt stöd till Reportagebyråns journalistik som beskrivs som ”oberoende av ägare och samarbetspartners”.

Med hjälp av denna satsning skulle Stiftelsen Fritt Näringsliv bidra till att Talentum skulle kunna tränga sig in på dagstidningarnas nyhetssidor och i andra medier. Reportagebyrån har skrivit om detta på sin hemsida:

”Vi är en modern reportagebyrå som levererar reportage, krönikor och webbinnehåll för dagspress och andra medier. Talentum Reportages redaktionella vision är att erbjuda lokalt förankrad, initierad och engagerande kvalitetsjournalistik inom ämnen som globalisering, arbetsmarknad, näringsliv och regional utveckling.” På gammalt TT-manér skulle kunderna varje vecka få en levereras av ett paket med ett reportage och en krönika. Reportage från erfarna journalister utlovades.

Men plötsligt i början av mars i år meddelades att projektet avbrutits.

2. Ratio

Forskningsinstitutet Ratio bildades i april 2002. Verksamhetens inriktning utformades i praktiken av ledande personer inom arbetsgivarnas organisation Svenskt Näringsliv. I samband med att Stiftelsen Fritt Näringsliv bildades 2003 och den gamla organisationen Näringslivets fond (NÄFO) avvecklades så skapades det nuvarande Ratio. Föreningen NÄFO omvandlades och fick helt enkelt nya stadgar och nytt namn, Ratio.

Målet för institutet är att förbättra kunskaperna om företagandets villkor. Institutet beskrivs som ett självständigt forskningsinstitut och akademiskt förlag som ska verka på tre områden, entreprenörskap inklusive frågor om marknadsekonomi och tillväxt, företagandets villkor och hur politisk förändring kommer till stånd.

Ratio är en ideell förening som beskrivs som partipolitiskt obunden. Huvudfinansieringen står Svenskt Näringsliv för. För olika forskningsprojekt söks medel hos stiftelser, fonder och statliga forskningsfinansieringsorgan. Många företag och arbetsgivarorganisationer är medlemmar i föreningen. Styrelsen består huvudsakligen av personer från svenska storföretag anknutna till arbetsgivarnas organisationer. Ordförande är Jens Spendrup som är VD i Spendrups, vice ordförande är Kinnarpschefen och ägaren Henry Jarlsson. Från Svenskt Näringsliv ingår vice VDn Annika Lundius och Jonas Milton VD i Almega.

Under 2008 gavs åtta böcker ut av Ratios forskare på fyra olika förlag. Totalt är tolv forskare, två doktorander och två forskningsassistenter anställda. Ett stort antal forskare är associerade och 50-60 av dem deltar i projekt som initierats av Ratio.

Ratio berättar om sin betydelse på följande sätt: ”Ratio leder ett antal större forskningsprojekt i Sverige och utomlands. Vi samarbetar med ett flertal institutioner. Ratios forskare deltar även i projekt med andra universitet och högskolor som huvudmän samt handleder doktorander och studenter.”

3. Stiftelsen Institutet för Näringslivsforskning

Svenskt Näringsliv ligger också bakom Stiftelsen Institutet för näringslivsforskning, IFN, som fram till 2006 hette Industriens Utredningsinstitut, IUI. Institutets uppgift är att bedriva forskning om ekonomiska och sociala förhållanden ”som är av betydelse för den industriella utvecklingen”. I den egna informationen sägs att det ska vara forskning på högsta internationell nivå. Resultaten ska ha betydelse för näringslivets utveckling, internationellt och nationellt.

Institutet styrs av Svenskt Näringsliv vars styrelse har rätt att ändra stadgarna helt på egen hand liksom rätt och skyldighet att tillsätta styrelsen. Även på andra sätt har Svenskt Näringsliv ett avgörande inflytande över verksamheten eftersom styrelsen fastställer arbetsprogram och budget. I styrelsen finns en rad centrala personer från arbetsgivarvärlden. Där sitter Urban Bäckström, VD i Svenskt Näringsliv, organisationens ordförande Signhild Arnegård Hansen, Sverker Martin-Löf, Tomas Nicolin, Sigrun Hjelmqvist, Magnus Henrekson, Björn Hägglund, (ordförande) och Robert af Jochnick. Flera av dem har varit styrelseledamöter i Svenskt Näringsliv.

Institutets historia går tillbaka till 1939 då det skapades av "Direktörsklubben" på initiativ av ASEAs chefen J. Sigfrid Edström och företagen SKF, Electrolux, Separator, Ericsson, och ASEA. Målet var att skaffa sig politiskt inflytande och "att inverka på den allmänna opinionen". Vägar för åsiktsspridning ansågs vara via dagspressen, broschyrer, föredrag och offentliga diskussioner.

Kostnaderna för stiftelsens verksamhet bestrids av Svenskt Näringsliv som under senare år bidragit med 12 miljoner kr per år, vilket anses täcka de fasta kostnaderna. Därtill kommer externa anslag på cirka 14 miljoner kr. Under 2008 var totalt 27 personer inklusive 15-20 heltidsanställda forskare anställda. I forskargruppen ingår den kände nationalekonomen Assar Lindbeck. Finansiärerna av forskning är privata företag och familjer, stiftelser, fonder, statliga myndigheter och Vetenskapsrådet. Stiftelsen anges ha ett eget kapital på 56 miljoner kronor.

I en beskrivning av verksamheten framhåller chefen professor Magnus Henrekson att "institutet i praktiken bidragit till att långsiktigt främja ett liberalt och marknadsekonomiskt tänkande just genom sitt val av forskningsfrågor och perspektiv".

5. Centrum för rättvisa – en insamlingsstiftelse

Centrum för rättvisas mål är att värna enskildas fri- och rättigheter. Stiftelsen bildades 2002 med Stiftelsen Fritt Näringsliv som fadder och huvudfinansiär. Idag samlas pengar in bland annat via ett 90-konto. Det finns dock inga andra uppgifter annat än att finansieringen sker genom gåvor och anslag från enskilda och stiftelser.

Målet med verksamheten är att stärka medborgarnas individuella fri- och rättigheter. Det sker genom att driva rättsprocesser samt med hjälp av opinionsbildning, utbildningsinsatser och stöd till forskning. Centrum för rättvisa anger att verksamheten är "ideell och oberoende".

Stiftelsen leds av en styrelse med sju till tio ledamöter. Avgår någon ur styrelsen utses en ny ledamot av styrelsens kvarvarande ledamöter. Stadgarna kan även ändras av styrelsen. Centrum för rättvisa har grundats av Gunnar Strømmer, f d ordförande i Moderata Ungdomsförbundet, Kristoffer Melinder, riskkapitalist, och Markus Uvell, idag kommunikationschef på Svenskt Näringsliv.

Finansmannen Johan Björkman, före sin död en av nyckelpersonerna i finansfamiljen Ax:son Johnson, (se nedan), drev frågor om ökad rättssäkerhet och gav stöd till stiftelsen på olika sätt. Nu genomförs ett projekt i hans anda riktat mot de oskäligt långa väntetider som drabbar domstolar och andra rättsvårdande myndigheter.

Verksamheten bedrivs av 4-5 anställda och några praktikanter samt personer som engageras i kortare projekt. De två tongivande personerna är Gunnar Strømmer och juristen Clarence Crafoord. Varje år genomförs ett rättighetsinternat för 35 juridikstudenter under tre dagar samt en rad andra utbildningar och seminarier.

Resultatet beskrivs i årsredovisningen för 2008 som att stiftelsen under åren 2002-08 granskat 600 ärenden, initierat fall på fem fri- och rättighetsområden, drivit mer än 50 mål, vunnit 90 procent av fallen och gett stöd till mer än 1300 personer. Områdena är likabehandling, äganderätt, näringsfrihet, föreningsfrihet och rättsäkerhet.

Under 2008 erhöles drygt 6 miljoner kr i form av donationer och året innan 3,7 miljoner kr. Från starten 2002 har bidragen ökat kraftigt. Kostnaderna låg under 2008 på 4,1 miljoner kr och under 2007 på 3,8 miljoner kr. Dessutom finns ett löfte från någon som är beredd att

betala 1 miljon kr i rättegångskostnader om Centrum för rättvisa döms skyldigt att betala sådana kostnader.

6. Tankesmedjan Captus

Tankesmedjan Captus startades 2005 med finansiellt stöd från Stiftelsen Fritt Näringsliv. I sin egen beskrivning ges en positionsbestämning som innebär att Captus ”är en allmänborgerlig tankesmedja som arbetar med att stärka frihetliga idéer såsom sänkta skatter, en starkare rättsstat och friare marknader”. I tankesmedjans programförklaring sägs att en stor del av Sveriges vuxna befolkning blivit beroende av olika bidragsformer snarare än arbete för sin försörjning.

Verksamheten är likartad den som Timbro bedriver och banden mellan de två tankesmedjorna var i vart fall till en början mycket starka. Tre huvudfrågor anges, entreprenörskap, integration, skatter och företagsekonomi. De ledande personerna är Nima Sanandaji, civilingenjör i bioteknik från Chalmers Tekniska Högskola, Christofer Pihl och Anders Nyman. De driver också bolaget Captus Holding AB som bedriver konsultverksamhet och omsätter 600-700 000 kr per år.

Tankesmedjans mål är att bilda opinion för allmänborgerliga tankar med hjälp av debattartiklar och ledarkommentarer i dagspressen och radio- och TV. Dessutom satsas på rapporter, böcker och seminarier. Tidigare gavs en nättidning ut, men den har nyligen upphört. Yngre centerpartister som Fredrick Federley och Annie Johansson samt tankesmedjan Fores har samarbetat med Captus.

8. Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, SNS

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, SNS bedriver en varierad verksamhet och har starkt stöd hos många ledande personer i landet. Från början var det en verksamhet som växte fram ur SAF-styrda Näringslivets Fonds verksamhet. Stark pådrivare var också här en medlem i familjen Browaldh, i detta fall var det Tore Browaldh som senare, under perioden 1955-66 var VD för Svenska Handelsbanken sedan han efterträtt sin far.

Efter den hårda konfrontationen mellan socialdemokratin och företagsintressen i valet 1948 bildades SNS med Tore Browaldh (T i namnet Timbro) som en av de viktiga initiativtagarna. Med sig i början hade han Axel Iveroth, central person i Industriförbundet under många år och Lars Erik Thunholm, senare central person i Skandinaviska banken och SE-banken. Tore Browaldh satte stark prägel på organisationen redan från början med inriktning på företagets samhällsfrågor och betonade betydelsen av forskning och utveckling om företagets roll i samhällslivet. Från början handlade det om företagets kamp om inflytandet i samhället och en fortsättning på PHM-kampanjen mot den socialdemokratiska efterkrigspolitiken. Senare har målen för verksamheten blivit bredare och ledande personer från statliga myndigheter och kommunala chefer deltar nu i verksamheten.

SNS publicerade under 2008 sammanlagt 37 nya böcker på olika förlag och arrangerade 120 mindre eller större seminarier eller andra mötesarrangemang. Runt om i landet har SNS 23 lokalgrupper. SNS är unikt i sitt slag som en kombination av tankesmedja med fast anställda forskare och ett nätverk med bred förankring hos ägare och höga chefer i börsföretag,

näringslivets organisationer, statliga företag, universitet, intresseorganisationer och massmedier.

Marknadsekonomin och näringslivet står även idag i centrum för verksamheten. Föreningen ska verka för ”gynnsamma betingelser för det allmänna framåtskridandet på marknadsekonomin grund samt att främja ökad effektivitet och fördjupad samarbetsvilja i arbetslivet”.

Det slås således fast att SNS är en organisation med företagets intressen i centrum även om det talas om att nå framgångar genom ett samarbetstänkande.

Drygt 250 av Sveriges största företag, statliga och kommunala myndigheter, högskolor och andra institutioner är medlemmar, Dessutom finns cirka 4 000 individuella medlemmar. SNS är en ovanlig ideell förening eftersom medlemmarna inte har någon rätt till stadgenligt inflytande. Föreningen är inte registrerad som stiftelse, bolag eller på annat sätt i förekommande offentliga register.

Makten över organisationen finns i ett förtroenderåd, som förnyar sig självt genom att välja in nya ledamöter när någon av något skäl avgår. Totalt finns 100-talet medlemmar i rådet, som sammanträder en gång om året med den viktigaste uppgiften att välja en styrelse för SNS. Närmare en femtedel av rådets medlemmar är chefer i statliga myndigheter, universitet och högskolor eller statliga fonder. Nyligen gick Rikspolisstyrelsen, Riksbanken och Skolverket in som medlemmar.

Många av ledamöterna har profilerat sig som förespråkare för en moderat eller högerliberal politik. SNS är genom sin verksamhet starkt förankrat i en marknadsliberal borgerlig politisk verklighet även om det i stadgarna sägs att verksamheten ska bedrivas ”obundet av intresseorganisationer eller politiska partier”.

I styrelsen ingår fyra VD:ar i stora företag, två professorer i ekonomi, en f d riksbankschef, AMF-chefen, landshövdingen på Gotland och en chef för Sveriges största konsultföretag med stark moderat anknytning.

En viktig del av verksamheten är SNS Samhällsprogram, en utbildning som innehåller tre etapper under 12 dagar i Stockholm och Bryssel. Mer än 200 högre chefer inom näringsliv och offentlig förvaltning har deltagit i programmet sedan starten 1995. Målet är att ge exklusiv insikt och kunskap om centrala frågor med anknytning till vad företagsamheten önskar ska förverkligas.

SNS kan sägas utgöra en ny sorts korporativistisk organisation som formas tillsammans av centrala chefer i privata företag, organisationer och statliga institutioner.

Ekonomi

Föreningen SNS har en stark ekonomi och redovisade 43 miljoner kr i inkomster under 2008. Närmare hälften av dessa kom från företag, myndigheter och organisationsmedlemmar medan resten finansierades av forskningsanslag, förlags- och programinkomster. Individuella medlemmar stod endast för en mindre del. Även om en förlust på cirka 8,5 miljoner redovisades under 2008 har SNS en mycket stark ekonomisk bas. Sedan den förlusten tagits hade organisationen ändå ett upplagrat kapital på 63 miljoner kronor.

Medlemsavgiften för företag, statliga myndigheter med fler ligger på mellan 45 000 och 155 000 kr medan organisationer betalar 60 000 kr och universitet/högskolor 20 000 kr per år.

I själva verket bedrivs det mesta av verksamheten i ett aktiebolag, Studieförbundet Näringsliv och Samhälles (SNS) Serviceaktiebolag. Där finns 31 miljoner av omsättningen, d v s 70 procent av ekonomin. Bolaget styrs av en styrelse och dess VD som också är VD i föreningen SNS.

9. Axess – Axel och Margret A:son Johnsons stiftelse

Axess är det publika namnet på en verksamhet som har samma karaktär som de mera renodlade tankesmedjorna, att långsiktigt påverka idé och opinionsbildning i en viss riktning. Axess verkar bland annat via den liberalkonservativa tidskriften Axess och TV-kanalen Axess med olika sidoverksamheter. Olika program och aktiviteter knyts ihop i olika bolag.

Grunden för verksamheten är en donation till en stiftelse som generalkonsul Axel Ax:son Johnson (1876–1958) gjorde tillsammans med sin hustru Margret (1877–1966) redan 1947. I donationen till den stiftelse som bildades fanns från början 120 A-aktier i Nordstjernen AB och en summa pengar.

Målet var att stiftelsen skulle hålla ihop koncernen Nordstjernen samt att lämna bidrag till personer som ”stått grundarna eller deras avkomlingar nära”, med mera. I dag är stiftelsen som heter Axel och Margret Ax:son Johnsons stiftelse i själva verket koncernmodern i ett svenskt storföretag som bland annat driver Axess.

Enligt stadgarna i stiftelsen styrs allt av två arvtagare i Johnsonfamiljen utsedda på livstid med i princip oinskränkt makt. Det är Antonia Ax:son Johnson och hennes kusin Viveca Ax:son Johnson. De utser en tredje ledamot som nu är Bertil Hansson, bosatt i Frankrike. De har till hjälp ytterligare två tunga näringslivsföreträdare, förre Aga-chefen Marcus Storch och Tomas Nicolin f d VD i Alecta, men enligt stiftelsestadgarna ligger makten helt hos de två arvtagarna då de utser de övriga i styrelsen.

Via stiftelsen kontrolleras alltså Nordstjernen-gruppen via 94,6 procent av rösterna i koncernbolaget Nordstjernen AB som är en av huvudkoncernerna i familjens Ax:son Johnsons ekonomiska intressesfär. Aktierna i stiftelsens ägo har lett till en formidabel förmögenhetsuppbyggnad. I Nordstjernen ingår ett av Sveriges tre största byggnadsföretag, NCC AB samt Ramirent, Stella Plastic med flera. Det finns också ett omfattande fastighetsinnehav. I koncernen finns 32 000 anställda.

Stiftelsen är huvudägare i NCC AB och Sacomp Oyj, bägge företagen börsnoterade, vars redovisning på koncernnivå sker i stiftelsen. Nordstjernen som omfattar 278 olika företag hade en omsättning på 64 miljarder kr under 2008 och ett bruttoresultat på 7 miljarder kronor medan den redovisade vinsten efter finansposter uppgick till 1,662 miljarder kr.

Verksamheten

Inom familjen Ax:son Johnsons kulturbolag Nordstjernen Kultur och media AB finns tidskriften Axess Magasin och Axess Television som numera produceras och sänds som en betalkanal. Dessutom finns en relativt ny internationell tankesmedja som inriktas på internationell journalistik och demokrati.

Tidningen Fokus, som ibland beskrivs som Sveriges Newsweek och som utkommer en gång i veckan är ett av de projekt som Johnsonfamiljen som delägare understödjer med mångmiljonbelopp. Övriga ägare är finansmannen Johan Björkmans dödsbo och den schweiziska finansmannen Martin Ebner och dennes bolag BZ Gruppe.

Stiftelsen äger via Nordstjernen 27 procent. Upplagan ökar stadigt för tidskriften vars huvudinnehåll rör ekonomi, politik och kultur. Den har nått 30 000 exemplar.

I den egna berättelsen om verksamheten i Nordstjernen Kultur och media AB sägs att familjen Ax:son Johnson i över hundra år haft ett starkt intresse av ”kultur, vetenskap och historia”. Det sägs också att Nordstjernen finansierat ”allt från professurer, kulturminnesvård, enskilda konstnärskap till upptäcktsresor”.

Det är Nordstjernen ABs vinster i byggverksamheten NCC som ekonomiskt möjliggör de kraftigt förlustbringande dotterbolagens satsningar i opinionsbildningsbranschen.

Kulturbolaget har nyligen startat en ny tankesmedja som man kallar ”Axess Programme on Journalism and Democracy”. Verksamheten som är internationellt inriktad leds av den kände journalisten John Lloyd som är knuten till Financial Times och ansvarar för Reuters Institut för studier i journalistik vid Universitet i Oxford i England. Han har tidigare arbetat för radio- och TV och en rad tidningar.

Två frågor som ställs i centrum för tankesmedjan är journalisternas ansvar för sina läsare och tittare, och vad som kommer att hända med de s k gammelmidierna i det nya medielandskapet.

Ekonomi

Nordstjernen kultur och media AB är huvudbolag i Axess, TV-bolaget och tankesmedjeverksamheten. Under 2008 och 2007 gick bolaget med förlust på 20 respektive 19 miljoner kronor. I dess dotterbolag Axess Publishing AB var förlusterna de två senaste åren 40 respektive 38 miljoner kr. Svenska Filmbolaget Axess AB gick med en förlust på 4 miljoner kr.

Totalt innebär förlusterna att det pumpas in mellan 50 och 60 miljoner kr per år i den verksamhet som syftar till en långsiktig påverkan i linje med familjen Johnsons liberala idéer. Det blir på sätt och vis en fortsättning på den omfattande hemliga stödverksamhet som donatorn Axel Ax:son Johnsson ägnade sig åt på 1940-talet, då han bland annat var hemlig ägare till dagstidningen Barometern i Kalmar.

10. Den nya välfärden

Tankesmedjan Den Nya välfärden beskriver sin verksamhet som opinionsbildning kring demokrati, välfärd och företagande. Till den opinionsbildande delen är knutet ett mycket lönsamt företag med 40-talet anställda som hjälper företag med juridisk rådgivning och annat. Tankesmedjans inriktning är att direkt påverka den politiska utvecklingen och göra det i praktisk handling, ta fram förslag om och bilda opinion för dessa. Målet är att öka friheten för medborgarna. Vinster från dotterbolaget ”Den nya Välfärden företagskontakt i Sverige AB” finansierar tankesmedjan.

Den nya välfärden har funnits sedan 1988 och grundades av Rune Berggren och Patrik Engellau. Berggren som dog förra året hade varit chef för Riksrevisionsverket och Engellau kom från SAF.

Tankesmedjan har tagit fram ett förslag till en ny svensk grundlag där tanken att införa en författningsdomstol i Sverige ingick. En fiktiv domstol inrättades som tog beslut i olika grundlagsfrågor. Ett annat förslag som kommer från denna tankesmedja är införandet av en skolpeng i kommunerna. Efter försök i några få kommuner har idén fått en bredare anslutning.

Tankesmedjan driver Konkurrenskommissionen och ger ut *Fjärde oktober*-tidningen som en påminnelse om löntagarfondsfrågan. Hjärtefrågor är lägre arbetsgivaravgifter och mindre statlig byråkrati för företagen.

Företaget ”Den nya Välfärden företagskontakt i Sverige AB” är grunden för tankesmedjans verksamhet och omsätter cirka 28 miljoner kr per år och ger ett överskott som kan föras vidare till tankesmedjan. Den har endast en nettoomsättning på 5-600 000 kr per år, vilket är pengar som erhållits från företaget.

V: PARTIANKNUTNA TANKESMEDJOR

1. FORES

Stiftelsen FORES är det senaste tillskottet bland tankesmedjorna. Den startades i juni 2008. Bakom ligger framförallt Centerpartiet som satsat 29 miljoner kr på tankesmedjan medan en liberal stiftelse har gått in med 2,5 miljoner kr.

När Fores visar upp hela tankesmedjans namn framgår det hur huvudpunkterna för verksamheten ser ut: ”FORES - Forum för reformer och entreprenörskap - är en grön och liberal tankesmedja som vill förnya debatten i Sverige med tro på entreprenörskap och människors möjligheter att själva forma sitt liv.” I programförklaringen sägs att tankesmedjan ska vara ”en öppen och oberoende mötesplats för samhällsengagerade, debattörer, akademiker och beslutsfattare”. Hela verksamheten betalas dock av Centerpartiets Riksorganisation.

Fores har hittills koncentrerat sig på frågor om marknadslösningar för klimatet både inför och efter Köpenhamnmötet, på företagandets roll, t ex frågan om vilka som är de nya Gnosjöområdena, positiva effekter av invandring, mm. Initiativ till utgivning av några böcker har också tagits, t ex en bok om finanskrisen och en om äganderätten i en digitaliserad värld. Ett företagarnätverk och ett forskningsråd har byggts upp. Organisationerna Det Naturliga Steget och Företagarna är samarbetspartner med FORES.

Ordförande i styrelsen för Fores är Michael Arthursson, som samtidigt är centerns nationella kampanjledare inför valet i september. Övriga ledamöter har anknytning till grundarorganisationerna, folkpartiet och centern.

Ekonomi

Fores är en bokföringsskyldig och redovisningsskyldig stiftelse. Inledningsvis fick verksamheten en basfinansiering på 4,7 miljoner kr från de tre stiftarna. Centerpartiets Riksorganisation sköt till 4 miljoner kr, Bertil Ohlinstiftelsen 2,5 miljoner och Studieförbundet Vuxenskolan 200 000 kr. I själva verket kom dock Bertil Ohlinstiftelsens

pengar från Stiftelsen pressorganisation och Stiftelsen Gefle Dagblad, det vill säga från inkomster på liberal dagstidningsutgivning.

Centerns insats på 29 miljoner kr kommer från Randello Invest AB, som är det bolag som har hand om centerns vinst på i runda tal 1,8 miljarder kr från försäljningen av ett antal dagstidningar. Varje år erhåller centern cirka 100 miljoner i utdelning från Randello.

Fores har tagit hand om mer än hälften av de 50 miljoner kr som Centerpartiets Riksorganisation delat ut under några år. Partiet har ställt ut en revers som innebär en skyldighet att betala 5 miljoner per år i fem år till Fores. Utöver den satsningen har partiet genomfört donationer med 10 mkr vardera till Umeå Universitet och Högskolan i Kalmar samt 2 mkr till Thorbjörn Fälldins Jubileumsfond, 1,3 mkr till EWK-stiftelsen och 1 mkr till Stiftelsen Right Livelihood Award.

2. Föreningen Arbetarrörelsens Tankesmedja

Föreningen Arbetarrörelsens Tankesmedja är en ideell förening som funnits sedan 2006. Medlemmar är LO, Socialdemokraterna och ABF. Syftet är ”att på olika sätt stimulera debatten om de uppgifter och utmaningar arbetarrörelsen står inför i dagens föränderliga samhälle”.

I arbetet ingår att analysera utvecklingen i viktiga samhällsfrågor, utveckla idéer och, bygga nätverk av intresserade. Tankesmedjan arbetar genom att ge ut debattskrifter och rapporter samt att arrangera seminarier. En samverkan sker med debattidskriften Tiden. Huvudfrågor har varit arbetsmarknad, EU, miljö, skatter och välfärdsfrågor.

Rapporter har getts ut om det gröna folkhemmet, en rättvis och hållbar beskattning, om ”utanförskapet” och om en arbetsmarknadspolitik i förfall samt behandlat frågor om demokrati, skatter, trygghetssystemen med mera. En rapport handlar om finansieringen av de politiska partierna och deras allierade.

Tankesmedjan är förankrad i föreningens organisationer genom att styrelsen är sammansatt av personer som utsetts av dessa och kan sägas vara representanter för LO, Socialdemokraterna och ABF. Ordförande i styrelsen är förre IF Metallordföranden Göran Johnsson.

Tankesmedjan hade under 2008 en omsättning på cirka 4,5 miljoner kronor. De tre organisationerna bidrar med huvudparten av finansieringen, knappt 4 miljoner kronor. Föreningens styrelse beslutar om budget och därmed hur stort det årliga bidraget från medlemsorganisationerna ska vara. Tankesmedjan har 2-3 personer anställda.

3. Civitas, Stiftelsen Kristdemokratiska Idéinstitutet

Civitas beskrivs som ett oberoende idéinstitut på kristen och humanistisk grund. Det sägs att man står för begrepp som personalism, naturrätt, subsidiaritet, solidaritet och omsorg om det gemensamma bästa. De statsmän och stora tänkare som framhålls är bland andra Konrad Adenauer, Robert Schuman, Lech Walesa, Eduardo Frei samt Aristoteles, Cicero, Augustinus och Thomas de Aquino.

Tankesmedjan har verkat genom seminarier kurser och konferenser, tidningsutgivning, en skriftserie och ett nyhetsbrev. Den är kopplad till den Kristdemokratiska rörelsen och har samma idébakgrund.

Verksamheten har i praktiken legat nere under några år. Tidskriften utkom senaste 2004 och årsredovisningar pekar på svåra ekonomiska problem. Ett officiellt livstecken finns på Civitas blogg författat av Lars F Eklund, Civitas direktor, som i juni 2008 skrev:

”Många är nog de, som under en tid gjort bedömningen att Civitas i realiteten inte längre existerar. Jag kan bara säga, att jag sedan ett tag definitivt delar den bedömningen. Så jag tackar nu för mig, och för den tid som varit.

Klart slut

LFE”

För närvarande pågår en rekonstruktion och en nystart är planerad. Nya ekonomiska resurser har tillkommit. Stiftelsens styrelse har förnyats och en ny struktur på verksamheten planeras medan idéinriktningen ska bibehållas.

4. Stiftelsen Cogito

Cogito är en grön tankesmedja startad av Miljöpartiet De Gröna. Målet är ”att främja debatt och idéutveckling i grön och ekologisk anda och bidra till långsiktigt hållbara livsformer”. Uppdraget är att ge ut olika skrifter och organisera seminarier och föreläsningar samt att initiera forskning kring klimat och miljö.

Tankesmedjan ska vara partipolitiskt obunden och minst hälften av styrelseledamöterna ska inte ha något partipolitiskt förtroendeuppdrag. Två tidigare språkrör för Miljöpartiet, Per Gahrton och Lotta Hedström, ingår i styrelsen. Där finns också Christer Sanne, docent och KTH-forskare i samhällsplaneringsfrågor.

Fokus ligger på fred och konfliktområdet, miljö och resurser, global rättvisa, materiell välfärd och livskvalitet, demokrati och grönt tänkande och verksamhet.

Ekonomi bygger på personliga donationer och bidrag från vänner till Cogito.

VI. ÖVRIGA

1. Föreningen Arena - Arenagruppen

Föreningen Arena är en oberoende ideell förening. Målet är att vara en radikal och progressiv röst i samhällsdebatten. Verksamheten har stegvis utvecklats sedan starten 1993 och innehåller idag en rad verksamheter inom media, kultur, idébildning, forskning, fortbildning och opinionsbildning. Inom Arenagruppen finns Tankesmedjan Arena Idé (tidigare Agora), tidskriften Arena, nättidningen Dagens Arena, gruppens två bokförlag Atlas och Premiss, Arenauniversitetet, Arena Skolinformation, Arenas Ekonomiska Råd och en seminarie- och programverksamhet. En rad seminarier och utbildningar arrangeras fortlöpande. Inom ramen för Arenauniversitetet arrangeras bland annat skrivartutbildningar.

Arena är partipolitiskt och organisatoriskt oberoende och anser sig ”leva på marknaden i den meningen att den överväldigande delen av intäkterna består av försäljning”. Föreningen styrs av en styrelse med privatpersoner som i flera fall dock har sin dagliga förankring i fackföreningsrörelsen inom såväl LO, TCO som Saco. Verksamheten bedrivs i olika aktiebolag samlade i koncernmodern Politikernas och idéernas Arena i Stockholm AB.

Arenagruppen omsatte under 2008 cirka 26 miljoner kr. Finansieringen sker genom intäkter som genereras av bokförlagen och den övriga verksamhet som bedrivs. Ungefär tio procent, cirka 2,6 miljoner kr, av inkomsterna kommer från knappt 50 abonnenter som finns på olika håll i samhället och från cirka 100 enskilda personer som är medlemmar i föreningen Arenagruppens vänner. Någon stor enskild bidragsgivare finns inte.

2. Global Utmaning

Global utmaning är fristående tankesmedja som arbetar och analyserar globala frågor som har betydelse för Sverige. ”Vi är ett kvalificerat nätverk från samhälle, näringsliv och forskning som verkar för lösningar på de globala utmaningarna som rör ekonomi, miljö och demokrati.”

Tankesmedjan beskrivs som oberoende och fri från partipolitiskt inflytande. De som stödjer verksamheten och medverkar som finansiärer är företag, fackförbund och andra organisationer. Olika öppna expertgrupper har arbetat med frågor om social utveckling i utvecklingsländer, digital välfärd, jobb i förvandling, demokratiutveckling, säkerhetsfrågor, hållbar utveckling och sociala entreprenörer. Frågor om globala utmaningar, klimatpolitik, arbetsmarknad och demokrati, hållbara städer, det institutionella ägandet samt migrationsfrågor är frågor som är aktuella.

Global utmaning drivs med bidrag från olika håll. Partners är Utrikesdepartementet, Sveriges kommuner och landsting, Price WaterhouseCooper, Frejas fond, Sveaskog, Carl Bennet, Vattenfall, Folkbildningsrådet, SKTF och Apoteket med flera.

Initiativtagare till tankesmedjan är Kristina Persson som är styrelseordförande. Hon har en bakgrund som utredare i intresseorganisationer, riksdagsledamot, (s) och har varit vice riksbankschef och landshövding i Jämtland.

För närvarande fokuseras på global samhällstyrning i frågor om klimatet, världsekonomin efter finanskrisen och migrationen.

3. Sektor 3

Sektor 3 är en ny tankesmedja för det civila samhället som bildades 2008 under medverkan av en rad organisationer. Målet är att kritiskt granska, synliggöra och väcka debatt om det civila samhället med hjälp av forskningsinsatser, kommunikation och debatt.

Med det svenska civila samhället avses frivilligorganisationer. Ganska precis hälften av Sveriges befolkning uppger att de på något sätt är ideellt engagerade. Olika organisationer, ideella, kooperativa och andra anses ha tiotals miljoner medlemmar.

Tankesmedjan drivs som en ideell förening. Medlemsorganisationerna kommer från olika håll i samhället. Bland dessa finns till exempel KFO, Folkets Hus och Park, RF, Ersta Diakoni,

Bygdegårdarna, Fonus, HSB, IOGT-NTO, KF, KFUM-KFUK, Kooperation utan gränser, NTF, OK, Riksbyggen, Rädda Barnen, Röda Korsets Ungdom, Sensus, Svenska Scoutrådet, Sveriges Kristna Råd, UNF och Folksam.

Föreningens årsmöte beslutar om verksamhetens övergripande inriktning och budget. I övrigt leds arbetet av en styrelse som är ansvarig för beslut om den verksamhet som ska bedrivas. I styrelsen ingår fem personer från olika medlemsorganisationer. Ordförande är Christa Löwl, som är föreningssamordnare i Riksbyggen.

Medlemmarna finansierar verksamheten på olika sätt, bland annat genom medlemsavgifter och särskilda bidrag.

VII. SLUTORD

Det finns många intressanta frågor om tankesmedjornas roll när det gäller utveckling av olika samhällsidéer. Merparten av instituten påstår att de är oberoende och att de inte har någon partipolitisk bindning. Huruvida den hållningen är verklighetsanpassad kan diskuteras.

Avsikten med denna rapport är att skildra hur tankesmedjorna arbetar, hur finansieringen sker och vilka som har ett bestämmande inflytande över inriktningen av verksamheten.

Den konsumentupplysning som i första hand ges på hemsidor är inte alltid tillräckligt klargörande.

Mina källor har varit stiftelsehandlingar, verksamhetsberättelser, den egna informationsgivningen på hemsidor och artiklar i tidskrifter och tidningar.